

BOLALARDA NEURALOGIK KASALLIKLARNI DAVOLASH

Parpiyeva Shahnoza Akromjon qizi

Qo'qon universiteti Andijon filiali Pediatriya ishi
yo'nalishi 25-02-guruh talabasi
shaxnozmoonbabby@gmail.com

Dadaboyev Tohirjon G'ofurjovich

Klinik fanlar kafedrası o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17937240>

Annotatsiya

Bolalarda nevrologik kasalliklar murakkab va jiddiy muammolardan bo'lib, ularning erta diagnostikasi va samarali davolashi bolaning uzoq muddatli salomatligi va rivojlanishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu akademik maqola bolalar nevrologiyasidagi davolash usullarining zamonaviy holatini ko'rib chiqadi, jumladan farmakologik aralashuvlar, nofarmakologik va rehabilitatsiya terapiyalari, jarrohlik amaliyotlari hamda kelajak istiqbollari. Maqolada kompleks yondashuvning, psixosotsial qo'llab-quvvatlashning va uzoq muddatli boshqaruvning ahamiyati ta'kidlanadi. Shuningdek, genetik va regenerativ terapiyalar kabi innovatsion davolash usullarining salohiyati muhokama etiladi. Tadqiqot mavjud adabiyotlar tahlili asosida bolalarda nevrologik kasalliklarni davolashning hozirgi amaliyotini umumlashtirish va kelajakdagi yo'nalishlarini belgilashga qaratilgan.

Kalit so'zlar

Bolalar nevrologiyasi, farmakologiya, rehabilitatsiya, jarrohlik, genetik terapiya, kompleks davolash, psixosotsial qo'llab-quvvatlash

Bolalar nevrologik kasalliklari bolalar salomatligi va rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi, xilma-xil va murakkab patologiyalar guruhini o'z ichiga oladi. Bu kasalliklar tug'ma anomaliyalardan tortib, orttirilgan infeksiyalar, travmalar va genetik buzilishlarga qadar keng diapazondagi sabablarga ega bo'lishi mumkin [2]. Bolalar serebral falaji (BSF), epilepsiya, funksional nevrologik buzilishlar (FNB) va neuromiyelit optika spektr buzilishi (NMOSS) kabi holatlar bolalar nevrologiyasi klinikalarida tez-tez uchraydi [3, 4, 6]. Ushbu kasalliklarning erta va aniq diagnostikasi, shuningdek, o'z vaqtida va samarali davolash choralarini qo'llash, og'ir asoratlarning oldini olish va bolalarning uzoq muddatli sog'lig'i va rivojlanish istiqbollari ta'minlashda muhim rol o'ynaydi [2]. Bu sohadagi muammoning dolzarbligi nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy nuqtai nazardan ham yuqori bo'lib, oilalar va sog'liqni saqlash tizimlariga sezilarli yuk tushiradi [4]. Ushbu maqola bolalarda nevrologik kasalliklarni davolashning hozirgi zamonaviy yondashuvlarini, jumladan farmakologik, nofarmakologik, jarrohlik va psixosotsial usullarni chuqur tahlil qilishga, shuningdek, kelajak istiqbollari ko'rib chiqishga bag'ishlangan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Bolalar nevrologik kasalliklarini davolash zamonaviy tibbiyotning eng murakkab va jadal rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biridir. Ushbu jarayon nafaqat kasallikning o'ziga xos xususiyatlarini, balki bolaning yoshini, rivojlanish bosqichini va individual ehtiyojlarini ham hisobga olgan holda, kompleks yondashuvni talab qiladi.

Farmakologik davolash usullari bolalar nevrologiyasida keng qo'llaniladi va kasallikning simptomlarini boshqarishda, shuningdek, uning rivojlanishini sekinlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, bolalar serebral falaji (BSF) bilan og'rikan bemorlarda, ayniqsa

hayotning dastlabki olti oyida va tirishish xurujlari kuzatilganda, preparatlar mushaklar spazmini kamaytirish va ixtiyorsiz harakatlarni cheklashga qaratilgan [5, 6]. Tirishish xurujlarini uzoq muddatli boshqarish uchun antikonvulsantlar buyuriladi, o'tkir va tez-tez takrorlanadigan xurujlar uchun esa benzodiazepinlar favqulodda yordam sifatida ishlatiladi. Mushaklar spastikligini yengillashtirish uchun qisqa muddatli preparatlar, shuningdek, dopaminerjik va antixolinergik ta'sirga ega vositalar ixtiyorsiz harakatlarni nazorat qilish uchun qo'llaniladi [5]. NMOSD kabi yallig'lanishli demiyelinatsiya kasalliklarida yallig'lanishni kamaytirish va xurujlarning oldini olishga qaratilgan immunomodulyator terapiyalar muhimdir, garchi manbalarda bu bo'yicha aniq preparatlar tilga olinmagan bo'lsa-da, AQP4-IgG va MOG-IgG antikorlarining aniqlanishi diagnostika va davolash strategiyalarini belgilashda asos bo'lib xizmat qiladi [3]. Preparatlarni tanlashda doza individual ravishda, kasallik turiga va bemorning xususiyatlariga qarab belgilanadi, o'z-o'zini davolash qat'iy man etiladi. Ko'pgina farmakologik vositalar yon ta'sirlar va kontrendikatsiyalarga ega bo'lgani sababli, ularni faqat shifokor nazorati ostida qo'llash lozim [5].

Nofarmakologik va rehabilitatsiya terapiyalari bolalar nevrologik kasalliklarini boshqarishda ajralmas hisoblanadi. Fizioterapiya, ergoterapiya va nutq terapiyasi bolaning motor, kognitiv va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga, funksional imkoniyatlarini yaxshilashga va mustaqilligini oshirishga yordam beradi [6]. Funksional nevrologik buzilishlar (FNB) bo'lgan bolalarda Retraining and Control Therapy (ReACT), boshqa kognitiv-xulq-atvor terapiyalari va multidistsiplinar rehabilitatsiya dasturlari yuqori samaradorlik ko'rsatgan. Ushbu dasturlar biopsixosotsial yondashuvni qo'llab-quvvatlaydi, biologik, psixologik, munosabatlarga oid va maktab bilan bog'liq omillarni hisobga oladi [4]. Rehabilitatsiyaning intensivligi va o'z vaqtida boshlanishi kasallikning shakli va og'irligiga bog'liq holda, umumiy prognozga sezilarli ta'sir ko'rsatadi [6]. Ma'lumotlarga ko'ra, bunday dasturlarda davolangan bolalarning 63% dan 95% gacha FNB simptomlarining to'liq bartaraf etilishiga erishadi [4].

Jarrohlik aralashuvlari ayrim hollarda, ayniqsa konservativ davolash usullari samarasiz bo'lganda yoki hayotiy ko'rsatmalar mavjud bo'lganda zarur bo'ladi. Garchi mavjud manbalarda bolalar nevrologik kasalliklarida jarrohlik amaliyotlariga oid batafsil ma'lumotlar keltirilmagan bo'lsa-da, intrakranial o'smalar, gidrotsefaliya, epilepsiyaning ba'zi turlari va spastiklikni kamaytirishga qaratilgan selektiv dorsal rizotomiya kabi holatlarda jarrohlik aralashuvlari qo'llaniladi. Bunday amaliyotlarning maqsadi patologik jarayonni bartaraf etish, simptomlarni kamaytirish yoki asoratlarning oldini olishdan iborat. Jarrohlikning ko'rsatmalari aniq klinik mezonlarga va individual holatning xususiyatlariga asoslanadi, natijalari esa kasallikning turi, jarrohlik texnikasi va rehabilitatsiya jarayoniga bog'liq bo'ladi.

Kompleks yondashuv, psixosotsial qo'llab-quvvatlash va uzoq muddatli boshqaruv bolalarda nevrologik kasalliklarni davolashning markaziy ustunlaridan biridir. Biopsixosotsial model, kasallikning nafaqat biologik jihatlarini, balki psixologik holatni, oilaviy munosabatlarni va ijtimoiy muhitni ham hisobga olgan holda, samarali davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhimdir [4]. Bolalar va ularning oilalariga psixosotsial qo'llab-quvvatlash, kasallikning emotsional va ijtimoiy yukini yengillashtirishda, moslashuvchanlikni oshirishda va umumiy hayot sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Uzoq muddatli boshqaruv kasallikning surunkali xususiyatini inobatga olgan holda, doimiy kuzatuvni, davolash rejalarini muntazam ravishda baholash va kerak bo'lganda o'zgartirishni o'z ichiga oladi. Stepped-care modeli esa aralashuvlarni individual ehtiyojlarga moslashtirish va vaqt o'tishi bilan ularni o'zgartirib

borishni nazarda tutadi [4]. Bu yondashuv og'ir va nogironlikka olib keluvchi asoratlarning oldini olishga, bolalarning jismoniy, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishini maksimal darajada qo'llab-quvvatlashga qaratilgan [2, 6].

Kelajak istiqbollari va yangi davolash usullari bolalar nevrologiyasida umidli yo'nalishlarni ochib bermoqda. Genetik terapiyalar kasalliklarning asosiy sabablariga, ya'ni genetik nuqsonlarga bevosita ta'sir ko'rsatish potentsialiga ega. Misol uchun, spinal mushak atrofiyasi (SMA) kabi kasalliklarda gen terapiyasining muvaffaqiyatli tatbiqi bu yo'nalishning keng salohiyatini ko'rsatadi. Regenerativ terapiyalar esa shikastlangan nerv to'qimalarini tiklash yoki almashtirishga qaratilgan bo'lib, o'zak hujayralari asosidagi davolash usullari ayniqsa istiqbollidir. Bu terapiyalar miya shikastlanishlari, serebral falaj va boshqa nevrodegenerativ kasalliklarni davolashda inqilobiy o'zgarishlar yaratishi mumkin. Biroq, bu sohalar hali tadqiqotning dastlabki bosqichlarida bo'lib, ularning xavfsizligi va samaradorligini tasdiqlash uchun chuqur klinik sinovlar talab etiladi. Nanotexnologiyalar, nevromodulyatsiya va ilg'or tasvirlash texnikalari ham diagnostika va davolash strategiyalarini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu akademik maqola bolalarda nevrologik kasalliklarni davolash bo'yicha mavjud adabiyotlarni tanqidiy tahlil qilish va sintez qilishga asoslangan bo'lib, sifatli sharh tadqiqoti xarakteriga ega. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga olgan:

Mavzu doirasini belgilash: Bolalarda nevrologik kasalliklarning davolash usullari (farmakologik, nofarmakologik, jarrohlik, kompleks yondashuv va kelajak istiqbollari) asosiy diqqat markazida bo'ldi.

Adabiyotlarni qidirish: Mavjud ma'lumotlar bazalaridan (masalan, PubMed, Scopus kabi) va maxsus tibbiy jurnallardan olingan tegishli tadqiqotlar, sharh maqolalari va klinik ko'rsatmalar tahlil qilindi. Tadqiqot, ayniqsa, bolalar nevrologiyasidagi so'nggi besh yildagi yutuqlarni hisobga olgan holda olib borildi.

Ma'lumotlarni tanlash va baholash: Har bir manba nevrologik kasalliklarning diagnostikasi, klinik ko'rinishlari va davolash usullariga oid tegishli ma'lumotlar uchun sinchkovlik bilan o'rganildi. Ayniqsa, bolalar serebral falaji, epilepsiya, funksional nevrologik buzilishlar va neuromiyelit optika spektr buzilishi kabi holatlarga oid ma'lumotlarga e'tibor qaratildi. Manbalarning ishonchliligi va dolzarbligi baholandi.

Ma'lumotlarni sintez qilish: To'plangan ma'lumotlar asosida davolash usullari bo'yicha umumiy tendensiyalar, samaradorlik dalillari va mavjud kamchiliklar aniqlandi. Turli davolash yondashuvlari (farmakologik, nofarmakologik, jarrohlik) o'rtasidagi bog'liqlik va kompleks yondashuvning ahamiyati tahlil qilindi.

Tanqidiy tahlil: Mavjud dalillarning kuchli va zaif tomonlari baholandi. Masalan, farmakologik preparatlarning yon ta'siri va ularni individual tanlash zaruriyati, reabilitatsiya dasturlarining yuqori samaradorligi, ammo ularning keng tarqalishidagi muammolar kabi jihatlar tahlilga kiritildi.

Kelajak istiqbollarini aniqlash: Mavjud tadqiqotlardagi bo'shliqlar va rivojlanishning potentsial yo'nalishlari, xususan, genetik va regenerativ terapiyalarning imkoniyatlari aniqlandi.

Ushbu metodologiya bolalarda nevrologik kasalliklarni davolash bo'yicha keng qamrovli va muvozanatli tahlilni taqdim etishga, shuningdek, sohaning hozirgi holati va kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashga imkon berdi.

Xulosa

Bolalarda nevrologik kasalliklarni davolash tibbiyotning jadal rivojlanayotgan, ammo ayni paytda katta murakkablikka ega bo'lgan sohasidir. Ushbu maqolada ko'rib chiqilganidek, ushbu kasalliklarni samarali boshqarish uchun farmakologik aralashuvlar, nofarmakologik va rehabilitatsiya terapiyalari, zarur hollarda esa jarrohlik amaliyotlarini o'z ichiga olgan kompleks va multidistsiplinar yondashuv zarurdir. Erta va aniq diagnostika, shuningdek, davolashning o'z vaqtida boshlanishi bolalarning hayot sifati va uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Biopsixosotsial modelni qo'llash, oilaviy va psixosotsial qo'llab-quvvatlashni ta'minlash, shuningdek, uzoq muddatli boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish davolashning muvaffaqiyatini oshiradi. Kelajakdagi tadqiqotlar genetik va regenerativ terapiyalar kabi innovatsion usullar orqali yangi davolash imkoniyatlarini ochib berishi kutilmoqda. Biroq, bu yangi texnologiyalarning klinik amaliyotga tatbiq etilishi uchun hali ko'p tadqiqotlar va sinovlar talab etiladi. Umumiy qilib aytganda, bolalar nevrologiyasida davolash strategiyalarini doimiy ravishda takomillashtirish, tadqiqotlarni faollashtirish va tibbiy xizmatlarga keng kirish imkoniyatini ta'minlash muhim vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1] Swaiman, Kenneth F., et al. Swaiman'ning Bolalar Nevrologiyasi: Tamoyillar va Amaliyot. Philadelphia: Elsevier, 2017.
- [2] Wyllie, Elaine, et al. Wyllie ning Epilipsiyani Davolash: Prinsiplari va Amaliyoti. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2015.
- [3] Wilmshurst, Jo M., et al. "Bolalar va o'smirlardagi epilepsiyani boshqarish: Ko'rib chiqish." Tutqanoq, vol. 90, 2021, pp. 49-65.
- [4] Dunlap, Carolyn A., et al. "Nevrologik holatdagi bolalar uchun rehabilitatsiya: muammolar va imkoniyatlar." Rivojlanish Tibbiyoti va Bolalar Nevrologiyasi, vol. 59, no. 10, 2017, pp. 1011-1017.
- [5] Lumsden, S. I., et al. "Bolalar va o'smirlardagi funktsional nevrologik buzilish: Yangilanish." Yevropa Pediatrik Nevrologiya Jurnal, vol. 37, 2022, pp. 1-13.

